

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ФІЛОСОФІЯ"
для студентів галузі знань
0306 "Менеджмент і адміністрування"
всіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2013

Затверджено на засіданні кафедри філософії і політології.
Протокол № 3 від 08.10.2012 р.

Укладачі: Кузь О. М.
Чешко В. Ф.
Жеребятнікова І. В.
Косова Ю. В.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Філософія" для студентів галузі знань 0306 "Менеджмент і адміністрування" всіх форм навчання / укл. О. М. Кузь, В. Ф. Чешко, І. В. Жеребятнікова та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 52 с. (Укр. мов.)

Подано програму навчальної дисципліни, її зміст за модулем та темами, плани семінарських занять, контрольні запитання для самодіагностики, а також систему поточного та підсумкового контролю знань студентів.

Рекомендовано для студентів галузі знань 0306 "Менеджмент і адміністрування" всіх форм навчання.

Вступ

Філософія завжди відігравала важливу роль у житті людини. Знання основ філософії сприяли побудові логіки предметного бачення, яке є необхідним для рішення практичних завдань; на основі узагальнення філософських знань відбувається формування усвідомленого відношення до навколишнього середовища та самого себе.

Відповідно до сучасних тенденцій розвитку суспільства викладання навчальної дисципліни "Філософія" повинно забезпечити світоглядний аспект гуманітарної освіти, сформувати основи філософського мислення студентів як структурну частину професійної підготовки. Навчальна дисципліна "Філософія" є важливою ланкою у циклі соціально-гуманітарної підготовки студентів економічних спеціальностей університетів, а зокрема економічного профілю. Її основною **метою** є оволодіння основами загальної духовної культури, перш за все, – культури мислення та свідомого формування системи відношень до світу, самого себе та свого місця у цьому світі.

Результатом формування наукових основ світогляду студентів є особистісна мотиваційна установка на логічний, методологічний і філософський аналіз розвитку та функціонування різних сфер життя суспільства, його соціальних інститутів, на наукове забезпечення діяльності в громадських організаціях і комерційних структурах, на забезпечення якості власної професійної діяльності. Отже, навчальна дисципліна є необхідною для формування загальноосвітньої, культурної і морально-виховної професійних компетентностей фахівця-бакалавра з означених спеціальностей, що мають розгортатись у ході його суспільної та фахової діяльності, забезпечуючи оптимальну інтеграцію у соціальне середовище, яке будується в межах парадигми пріоритету людських цінностей із метою демократизації людських відносин.

Структура навчальної дисципліни подана у табл. 1.

Структура навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна: підготовка бакалаврів	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідних ECTS – 3, у тому числі: змістовних модулів – 1	Назва галузі знань: 0306. Менеджмент і адміністрування	Нормативна. Рік підготовки: 1 або 2. Семестр: 1 або 2, або 3, або 4
Кількість годин: всього – 108 годин	Назва напрямку підготовки: всі напрями підготовки	Лекції (теоретична підготовка) – 32 години. Семінарські заняття – 16 годин. Самостійна робота – 60 годин
Кількість тижнів викладання навчальної дисципліни: 16. Кількість годин на тиждень – 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю: іспит

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів у галузі філософії

Компетентності, які формуються у результаті вивчення навчальної дисципліни "Філософія" за національною рамкою кваліфікацій (рівень 6) (табл. 2).

Вивчення навчальної дисципліни спрямовано на формування частини загальнокультурних компетентностей (загальнонаукових і соціально-особистісних). Компоненти вказаних компетентностей реалізуються у здатності до оволодіння основами загальної духовної культури, перш за все, – культури мислення та свідомого формування системи відношень до світу, самого себе та свого місця у цьому світі.

У результаті засвоєння навчальної дисципліни студент повинен опанувати:

Знання:

1. Основні філософські категорії та загальнонаукові методи.
2. Структуру філософського знання.

3. Базові уявлення про основи філософії, що необхідні для формування власного логічно обґрунтованого світогляду; сприяють розвитку культури та соціалізації особистості.

4. Основні філософські концепції щодо закономірностей розвитку економіки, історії та права.

5. Причинно-наслідкові зв'язки розвитку суспільства.

6. Концептуальні світоглядні основи сучасної культури громадянського суспільства в умовах інформаційної цивілізації.

7. Критичне осмислення основних концепцій сучасної філософії, перш за все, – теорії наукового пізнання та філософської антропології в навчанні і професійній діяльності.

Уміння та комунікації:

1. Змістовно оперувати набутими історико-філософськими знаннями при аналізі основних течій та напрямів філософії.

2. Компетентно володіти категоріальним базисом філософії для розкриття сутності явищ та процесів людського буття, взаємодії філософських теорій з іншими галузями гуманітарного знання, насамперед – соціоекономічним.

3. Уміння компетентно будувати інформаційне спілкування в професійному і непрофесійному комунікативному середовищі з урахуванням існуючого соціокультурного контексту.

4. Самостійно оцінювати та узагальнювати опрацьований матеріал, опрацювати різноманітний інформаційний матеріал, робити висновки та приймати рішення.

5. Здатність ефективно формувати стратегію комунікації залежно від світоглядних і культурних особливостей соціального середовища.

Автономність і відповідальність:

1. Вільне володіння концептуальним багажем сучасної філософії як джерела засобів переконання з метою забезпечення сприятливого соціального клімату в ході попередньої селекції, проектування і реалізації інноваційних проектів.

2. Здатність ефективно та відповідально засвоювати і використовувати у своїй соціальній і професійній діяльності філософсько-світоглядні, науково-теоретичні та культурологічні трансформації, що відбуваються.

Компетентності, які формуються у результаті засвоєння навчальної дисципліни "Філософія"

Назва теми	Компетентності, які формуються в рамках теми	Знання	Уміння та комунікації
1	2	3	4
Тема 1. Філософія як універсальний тип знань	Загальнокультурні (загальнонаукові, соціально особистісні)	Здатність до визначення основних понять (філософія, світогляд та ін.). Знання основних філософських методів. Знання предмету, функцій, структури та основних розділів "Філософії". Знання основних різновидів світогляду. Розуміння джерел формування світової філософії. Знання специфіки філософії Давнього Сходу та її зв'язку з західноєвропейською філософією та наукою. Знання основних філософських напрямів. Знання характеристик, особливостей еволюції культури і цивілізації та розвитку філософії – світової та вітчизняної. Розуміння потреб розвитку сучасної світової філософії та науки	Уміння використовувати основну філософську термінологію та методологію. Уміння співвідносити філософські проблеми з відповідними розділами "Філософії". Уміння визначати тип власного світогляду. Уміння застосовувати основні надбання філософії для розбудови власних свідомості та культури мислення
Тема 2. Філософія буття (метафізика й онтологія)	Загальнокультурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання основних філософських проблем, які вирішуються метафізикою та онтологією.	Уміння застосовувати історичні та сучасні філософсько-наукові уявлення про світ для формування власного

1	2	3	4
		Знання філософського вчення про світ і співвідношення філософської та природничо-наукової картин світу. Знання філософського обґрунтування руху	свідомого відношення до світу, закономірностей його існування
Тема 3. Природа і сутність людини як філософська проблема (філософська антропологія)	Загально-культурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання філософських вчень про людину. Знання вирішення філософією головних проблем буття людини (світ життя, творчість, свобода і відповідальність та ін.)	Уміння визначати власний сенс життя та ціннісні пріоритети як частину світоглядних установок. Розуміння співвідношення свободи та відповідальності в формуванні власної творчої діяльності
Тема 4. Філософія свідомості	Загально-культурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання історико-філософських концепцій та структури свідомості. Знання факторів, завдяки яким можливий розвиток свідомості. Знання філософських концепцій мислення	Уміння використовувати фактори, завдяки яким можливий розвиток власних свідомості та мислення
Тема 5. Пізнання як предмет філософського аналізу (гносеологія та епістемологія)	Загально-культурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання основних філософських проблем, які вирішуються гносеологією. Знання загальних рівнів пізнання та їх складових. Знання специфіки наукового пізнання світу, рівнів та методів наукового пізнання	Уміння співвідносити філософські та наукові проблеми з відповідними рівнями пізнання. Уміння застосовувати загальнонаукову методологію. Уміння співвідносити філософське вирішення проблеми істинності знання з

1	2	3	4
		Розуміння вирішення в філософії проблеми істинності знання	потребами розбудови власного світогляду і організації власної діяльності
Тема 6. Всезагальна теорія розвитку (діалектика)	Загально-культурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання гносеологічного та онтологічного аспектів діалектики. Знання альтернативних концепцій розвитку	Уміння застосовувати історичні та сучасні філософські уявлення про розвиток для формування власного свідомого відношення до світу, закономірностей його існування та розвитку
Тема 7. Філософія суспільства	Загально-культурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання основних історико-філософських концепцій суспільства. Знання вирішення філософією питань про структуру суспільства та суспільні відносини	Уміння застосовувати історичні та сучасні філософські уявлення про суспільство для формування власного відповідального світогляду і організації власної суспільної діяльності
Тема 8. Філософія економіки	Загально-культурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання філософського аналізу економіки в системі суспільних відносин. Знання філософського обґрунтування економічних теорій	Уміння застосовувати філософський аналіз економіки у професійній діяльності
Тема 9. Філософія моралі	Загально-культурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання вирішення філософією традиційних та сучасних етичних проблем	Уміння застосовувати етичне знання для формування власного відповідального світогляду та організації власної діяльності
Тема 10. Філософія релігії	Загально-культурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання філософського аналізу феномена релігії в культурі	Уміння співвідносити філософський аналіз феномена релігії з потребами розбудови власних світогляду та культури мислення

1	2	3	4
Тема 11. Філософія культури	Загально- культурні (загальнонаукові, соціально- особистісні)	Знання основних філософських концепцій культури. Знання філософського аналізу закономірностей існування історико- культурних типів	Уміння використовувати філософський аналіз сутності та закономірностей існування культури для формування власного відповідального світог- ляду і організації влас- ної діяльності в культурі
Тема 12. Філософія цивілізації	Загально- культурні (загальнонаукові, соціально- особистісні)	Знання філософського аналізу сучасного стану світової цивілізації. Знання особливостей інформаційного суспільства. Знання філософського аналізу глобальних проблем сучасності, перспектив подальшого розвитку суспільства	Уміння викорис- товувати філософський аналіз сучасного стану світової цивілізації для формування власного відповідального світогляду і організації власної суспільної діяльності

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тематичний план навчальної дисципліни (табл. 3) складається з одного модуля.

Таблиця 3

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин, відведених на:		
	лекції	семінарські заняття	самостійну роботу
1	2	3	4
Тема 1. Філософія як універсальний тип знань	6	4	12
Тема 2. Філософія буття (метафізика й онтологія)	4	1	8
Тема 3. Природа і сутність людини як філософська проблема (філософська антропологія)	2	1	4

1	2	3	4
Тема 4. Філософія свідомості	2	1	4
Тема 5. Пізнання як предмет філософського аналізу (гносеологія та епістемологія)	4	2	8
Тема 6. Всезагальна теорія розвитку (діалектика)	2	1	4
Тема 7. Філософія суспільства	2	1	4
Тема 8. Філософія економіки	2	1	3
Тема 9. Філософія моралі	2	1	4
Тема 10. Філософія релігії	2	1	3
Тема 11. Філософія культури	2	1	3
Тема 12. Філософія цивілізації	2	1	3
Разом	32	16	60

3. Зміст навчальної дисципліни за модулем та темами

Тема 1. Філософія як універсальний тип знань

Філософія як теоретичне ядро світоглядного знання. Предмет, структура та основні функції філософії. Місце філософії у культурі. Структура філософського знання. Світогляд. Структура і функції світогляду. Типи світогляду (міфологічний, релігійний, науковий, філософський). Історія філософії – періодизація та основні ознаки діалогу концепцій на різних етапах розвитку духовної культури, цивілізації суспільства. Соціально-історичні та духовні умови виникнення та розвитку філософії. Специфіка філософії Стародавнього Сходу порівняно з західноєвропейською філософією. Характеристика та особливості окремих етапів еволюції культури і цивілізації та розвитку філософії – світової та вітчизняної.

Тема 2. Філософія буття (метафізика й онтологія)

Метафізика та онтологія як концепції буття. Буття як філософська категорія. Філософські концепції буття. Проблеми буття в історико-філософському окресленні. Основні складові буття. Онтологічна будова світу за сучасною наукою. Підстави існування світу. Виділення сфер

буття в історії філософії та сучасній онтології. Основні онтологічні філософські категорії. Філософія про рух. Простір та час (їх характеристики, субстанціальна та реляційна концепції). Причинність у філософському розумінні світу.

Тема 3. Природа і сутність людини як філософська проблема (філософська антропологія)

Специфіка філософського розгляду проблеми людини. Філософія про природу та сутність людини. (Біосоціальна природа людини). Антропосоціогенез. Природа і сутність людини. Основні філософські визначення людини. Німецька філософська антропологія (М. Шелер, А. Гелен, Е. Кассіерер та ін.). Індивід, індивідуальність, особистість. Проблема смислу життя людини. Вирішення філософією проблеми життя, смерті та безсмертя людини. Філософія творчості. Свобода та відповідальність особистості. Людина та практика.

Тема 4. Філософія свідомості

Свідомість як духовне життя і найвищий рівень психічної активності (основні філософські концепції походження свідомості). Основні властивості і функції свідомості. Свідомість і самосвідомість. Свідомість і мислення (розумне мислення та ін.). Проблема несвідомого. Філософія про ґенезу свідомості. Проблеми свідомості у сучасній філософії. Значення розуму, трудової діяльності, соціального життя, мови в формуванні свідомості. Історико-філософське розуміння свідомості. Концепції свідомості та її структура. Компоненти та рівні свідомості.

Тема 5. Пізнання як предмет філософського аналізу (гносеологія та епістемологія)

Психофізична проблема та теорія пізнання. Пізнання як предмет філософського аналізу. Основні підходи, принципи та концепції сучасної гносеології. Основні гносеологічні проблеми. Агностицизм. Сутність та структура пізнавального процесу. Чуттєві, раціональні та інтуїтивні аспекти та компоненти процесу пізнання. Загальні рівні пізнання навколишнього світу (чуттєвий, раціональний, ірраціональний). Підрівні чуттєвого пізнання (почуття, сприйняття, уявлення). Пам'ять (вербально-

акустичне та семантичне запам'ятовування). Репродуктивна та творча уява. Підрівні раціонального пізнання (поняття, судження, умовивід). Інтелектуальна інтуїція.

Наука та наукове знання. Основні положення сучасної епістемології. Специфіка наукового пізнання, світоглядний статус науки. Структура сучасної науки. Наука як діяльність, система знань, соціальний інститут та сфера духовного виробництва. Наука як фактор суспільного розвитку. Класична та сучасна наука. Емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання. Експеримент, моделювання. Основні методи наукового пізнання (аналіз, синтез, аксіоматичний, конструктивістський, гіпотетико-дедуктивний, прагматичний, описовий та ін.). Проблема істини та її критерії. Види істини (абсолютна, відносна, кореспондентська, когеренції, конвенціональна, прагматична). Практика у процесі пізнання. Наука як основа буття сучасної (техногенної) цивілізації.

Тема 6. Всезагальна теорія розвитку (діалектика)

Діалектика як вчення про всезагальний розвиток. Історичний розвиток діалектики: від гносеології до онтології (діалектика як метод пізнання та теорія розвитку). Основні закони та принципи діалектики. Співвідношення категорій діалектики (одиничне – загальне, форма – зміст, явище – сутність, випадковість – необхідність та ін.). Альтернативні концепції розвитку. Синергетика (теорія самоорганізації).

Тема 7. Філософія суспільства

Філософський аналіз суспільства. Суспільство як система, що саморозвивається. Поняття суспільства і основні концепції суспільства в філософії. Соціальна структура суспільства. Основні сфери суспільного життя. Суспільні відносини та соціальна структура суспільства. Основні філософські концепції розуміння суспільства. Роль потреб та інтересів у формуванні суспільних відносин. Основні сфери суспільного життя. Сутність та критерії суспільного прогресу. Теоретичні моделі суспільства.

Тема 8. Філософія економіки

Філософія економіки. Технологічні, фінансові, наукові та соціокультурні засади економіки. Філософське тлумачення економічних теорій. Економіка в системі суспільних відносин.

Тема 9. Філософія моралі

Концептуальні підходи до вивчення моралі. Філософські категорії моралі. Етичні вчення та їх ґене́за. Мораль і моральність як форми суспільної свідомості. Етичні проблеми економічної діяльності. Моральність особистості. Людина як найвища цінність. Етичні проблеми в сучасній культурі.

Тема 10. Філософія релігії

Предметне поле філософії релігії. Релігія та філософія релігії. Світоглядний та науково-пізнавальний аспекти релігії. Ґене́за релігієзнавства. Критичний та апологетичний підходи у вивченні релігії. Структура релігії. Класифікація релігій. Філософія і релігія. Сутність та умови забезпечення свободи совісті. Значення релігії в сучасній культурі.

Тема 11. Філософія культури

Історичний вимір становлення філософії культури. Філософські визначення культури і основні концепції культури. Культура як специфічна соціальна реальність. Форми культури. Національне та загальнолюдське в культурі. Буття людини в культурі. Складові духовної культури людства (мистецтво, наука, релігія).

Теоретичні концепти філософії культури XIX – XX ст. Філософія культури про історичні типи існування культури. Культурно-історичні типи М. Данилевського; морфологія культури О. Шпенглера; культура і цивілізація у А. Тойнбі; концепція етногенезу Л. Гумільова; концепція П. Сорокіна та ін. Філософія історії про закономірності історичного процесу.

Тема 12. Філософія цивілізації

Концепція постіндустріального Сучасна світова цивілізація, її особливості та протиріччя. суспільства. Інформаційне суспільство. Філософський аналіз інформації у сучасному суспільстві. Універсальна концепція сталого розвитку.

Походження та основні типи глобальних проблем. Соціальне передбачення та прогнозування. Майбутнє як філософська проблема, її світоглядні, науково-методологічні, морально-психологічні та духовно-культурні компоненти. Завдання переходу від технологічної до антро-

погенної цивілізації. Сутність, походження та основні типи глобальних проблем сучасності.

4. Плани лекцій

На лекційних заняттях студенти отримують загальні теоретичні знання та пояснення складних питань з навчальної дисципліни. Це дає можливість студентам краще розуміти та більш обґрунтовано орієнтуватися у матеріалі, що вивчається. Перелік тем лекційних занять наведено у табл. 4.

Таблиця 4

Перелік тем лекційних занять

Тема	Програмні запитання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Тема 1. Філософія як універсальний тип знань	<ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія як теоретичне ядро світоглядного знання. 2. Сутність, структура та історичні типи світогляду. 3. Предмет, структура та основні функції філософії. 4. Історія філософії – періодизація та основні ознаки діалогу концепцій на різних етапах розвитку духовної культури, цивілізації суспільства 	6	[3; 11; 16; 18; 21; 30; 40; 50; 51; 54; 86; 87]
Тема 2. Філософія буття (метафізика й онтологія)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Метафізика та онтологія як концепції буття. 2. Буття як філософська категорія. Філософські концепції буття. 3. Проблеми буття в історико-філософському окресленні. 4. Основні складові буття. 5. Онтологічна будова світу за сучасною наукою 	4	[3; 11; 16; 18; 21; 30; 40; 50; 51; 54; 86; 87]

1	2	3	4
Тема 3. Природа і сутність людини як філософська проблема (філософська антропологія)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Специфіка філософського розгляду проблеми людини. 2. Біосоціальна природа людини. 3. Природа і сутність людини. 4. Індивід, індивідуальність, особистість. 5. Людина та практика 	2	[8 – 12; 21; 23; 29; 30; 109; 110]
Тема 4. Філософія свідомості	<ol style="list-style-type: none"> 1. Основні філософські концепції походження свідомості. 2. Свідомість і самосвідомість. 3. Проблема несвідомого. 4. Проблеми свідомості у сучасній філософії 	2	[3; 11; 16; 18; 21; 60; 69; 71; 72; 106]
Тема 5. Пізнання як предмет філософського аналізу (гносеологія та епістемологія)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Психофізична проблема та теорія пізнання. 2. Основні підходи, принципи та концепції сучасної гносеології. 3. Чуттєві, раціональні та інтуїтивні аспекти та компоненти процесу пізнання. 4. Наука та наукове знання. Основні положення сучасної епістемології. 5. Наука як основа буття сучасної (техногенної) цивілізації 	4	[3; 11; 16; 18; 21; 25; 27; 29; 40; 41; 59; 63; 66; 81; 84; 97; 98; 109]
Тема 6. Всезагальна теорія розвитку (діалектика)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Діалектика як вчення про всезагальний розвиток. 2. Основні принципи діалектики. 3. Закони діалектики. 4. Співвідношення категорій діалектики 	2	[2; 3; 7; 12; 21; 41; 46; 50; 68; 84]
Тема 7. Філософія суспільства	<ol style="list-style-type: none"> 1. Філософський аналіз суспільства. 2. Суспільство як система, що саморозвивається. 3. Соціальна структура суспільства. 4. Основні сфери суспільного життя. 5. Основні філософські концепції розуміння суспільства 	2	[2; 3; 7; 12; 21; 50; 57; 60; 77; 84; 86; 87; 108; 114]

1	2	3	4
Тема 8. Філософія економіки	1. Економіка як предмет вивчення філософії. 2. Технологічні, наукові, фінансові та соціальні засади економічного життя у філософії економіки. 3. Економічна культура. Моральні аспекти економічної діяльності	2	[2; 3; 7; 12; 21; 25; 50; 57; 60; 77; 84; 86; 87; 108; 114]
Тема 9. Філософія моралі	1. Концептуальні підходи до вивчення моралі. 2. Основні категорії моралі. 3. Етичні вчення та їх ґенеza. 4. Мораль і моральність як форми суспільної свідомості	2	[2; 8; 11; 21; 68; 84; 109]
Тема 10. Філософія релігії	1. Предметне поле філософії релігії. 2. Ґенеza релігійознавства. 3. Філософія і релігія. 4. Релігія в сучасному світі	2	[2; 8; 11; 21; 64; 65; 72; 73; 109; 114]
Тема 11. Філософія культури	1. Історичний вимір становлення філософії культури. 2. Теоретичні концепти філософії культури XIX – XX ст. 3. Культура як специфічна соціальна реальність	2	[2; 3; 7; 12; 21; 25; 50; 57; 60; 77; 84; 86; 87; 108; 114]
Тема 12. Філософія цивілізації	1. Особливості та протиріччя сучасної світової цивілізації. 2. Інформаційне суспільство. Універсальна концепція сталого розвитку. 3. Походження та основні типи глобальних проблем	2	[2; 3; 7; 12; 21; 25; 50; 57; 60; 77; 84; 86; 87; 108; 111]

5. Плани семінарських занять

На семінарських заняттях визначається загальне знання питань за відповідною темою семінарського заняття студентами, обговорюється матеріал підготовлених доповідей, есе. Оцінки, отримані на семінарських

заняттях, впливають на модульну оцінку з навчальної дисципліни. Перелік тем семінарських занять наведено у табл. 5.

Таблиця 5

Перелік тем семінарських занять

Тема	Програмні запитання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Тема 1. Філософія як універсальний тип знань	1. Природа філософського знання. Основні функції філософії. 2. Філософія і світогляд. Типи світогляду. 3. Структура філософії як науки	4	[3; 11; 16; 18; 21; 30; 39; 50; 51; 53; 84; 85]
Тема 2. Філософія буття (метафізика й онтологія)	1. Основні онтологічні проблеми. 2. Історико-філософські концепції буття. 3. Простір і час. 4. Філософія про рух та причинність	1	[3; 11; 16; 18; 21; 30; 40; 50; 51; 53; 85]
Тема 3. Природа і сутність людини як філософська проблема (філософська антропологія)	1. Історико-філософські уявлення про природу та сутність людини. 2. Антропосоціогенез. 3. Індивід, індивідуальність, особистість. 4. Передумови розвитку, свобода і відповідальність особистості	1	[8 – 12; 21; 23; 29; 30; 108; 110]
Тема 4. Філософія свідомості	1. Основні властивості і функції свідомості. 2. Концепції свідомості та її структура. 3. Свідомість та мислення.	1	[3; 11; 16; 18; 21; 22; 60; 69; 70; 72; 106]
Тема 5. Пізнання як предмет філософського аналізу (гносеологія та епістемологія)	1. Основні гносеологічні проблеми. 2. Сутність та структура пізнавального процесу. 3. Загальні рівні пізнання. 4. Особливості, рівні та методи наукового пізнання. 5. Істина та її критерії	2	[3; 11; 16; 18; 21; 22; 24; 40; 41; 59; 64; 66; 81; 84; 98; 109]

Закінчення табл. 5

1	2	3	4
Тема 6. Всезагальна теорія розвитку (діалектика)	1. Історико-філософські форми діалектики. 2. Основні закони, принципи та категорії діалектики. 3. Синергетика	1	[2; 3; 7; 12; 21; 41; 46; 50; 68; 84]
Тема 7. Філософія суспільства	1. Визначення суспільства, суспільні відносини та структура суспільства. 2. Історико-філософські концепції суспільства	1	[2; 3; 7; 12; 21; 25; 57; 60; 77; 84; 86; 87; 88; 114]
Тема 8. Філософія економіки	1. Технологічні, фінансові, наукові та соціокультурні засади економіки. 2. Філософське тлумачення економічних теорій	1	[2; 3; 7; 12; 21; 25; 57; 60; 77; 84; 86; 87; 88; 114]
Тема 9. Філософія моралі	1. Категорії моралі. 2. Історико-філософські концепції етики. 3. Етичні проблеми в сучасній культурі	1	[7; 8; 11; 21; 68; 84; 109]
Тема 10. Філософія релігії	1. Основні визначення і підходи в філософії релігії. 2. Структура релігії. 3. Класифікація релігій. 4. Законодавче забезпечення свободи совісті. 5. Співвідношення релігії, філософії і науки в сучасній культурі	1	[7; 8; 11; 21; 64; 65; 72; 73; 109; 114]
Тема 11. Філософія культури	1. Основні визначення і концепції культури. 2. Форми культури. 3. Єднання світової цивілізації в духовній культурі. 4. Філософія про історичні типи культур	1	[2; 3; 7; 12; 21; 25; 46; 60; 77; 84; 109]
Тема 12. Філософія цивілізації	1. Особливості та протиріччя сучасної світової цивілізації. 2. Інформаційне суспільство. 3. Універсальна концепція сталого розвитку. 4. Походження та основні типи глобальних проблем. 5. Основні футурологічні концепції	1	[2; 3; 7; 12; 21; 25; 50; 57; 60; 77; 84; 86; 87; 108; 111]

6. Самостійна робота студентів

Різновидами самостійної роботи є:

вивчення лекційного матеріалу;

самостійне опрацювання за відповідними темами окремих питань з навчальної дисципліни;

робота з рекомендованою основною і додатковою літературою;

підготовка доповідей, підготовка до обговорень за відповідними темами на семінарських заняттях;

підготовка творчих робіт (есе, виступу на конференції та ін.);

систематизація теоретичних та практичних знань перед модульними контрольними роботами та іспитом.

Контроль виконання самостійної роботи відбувається при обговореннях на семінарах, при написанні модульних контрольних робіт, письмового екзаменаційного завдання.

Індивідуальний план самостійної роботи студента для денної і заочної форм навчання наведено у табл. 6 і 7 відповідно.

Таблиця 6

Індивідуальний план самостійної роботи студента (денна форма навчання)

Види самостійної роботи	Термін	Можлива кількість балів
1	2	3
1. Обов'язкові види самостійної роботи		
1.1. Вивчення теоретичного лекційного матеріалу	2 – 17 тиждень	1 – 12 (за систематичність і активність роботи)
1.2. Опрацювання за відповідними темами окремих питань з навчальної дисципліни	2 – 17 тиждень	1 – 12 (за рівень виконання)
1.3. Підготовка до семінарських занять	За розкладом занять	1 – 12 (за систематичність, активність і рівень виконання роботи)
1.4. Підготовка до модульних контрольних робіт	16 тиждень	1 – 12 (за рівень виконання)

1	2	3
1.5. Підготовка до іспиту	За розкладом занять	1 – 12 (за рівень виконання)
2. Вибіркові види самостійної роботи		
2.1. Знання та конспект 1 – 3 першоджерел	2 – 15 тиждень	1 – 12
2.2. Участь у роботі наукового гуртка	2 – 15 тиждень	
2.3. Написання есе за відповідною тематикою на основі сучасних філософських творів, підготовка наукової статті	2 – 15 тиждень	1 – 12
2.4. Участь у конференціях, круглих столах, конкурсах, в університетському (або всеукраїнському) етапі предметних олімпіад	За терміном проведення	1 – 12
2.5. Участь у культурних заходах (відвідування театральних постановок, тематичних лекцій та ін.) з навчальної дисципліни	За терміном проведення	1 – 12

Таблиця 7

**Індивідуальний план самостійної роботи студента
(заочна форма навчання)**

Види самостійної роботи	Термін	Можлива кількість балів
1	2	3
1. Обов'язкові види самостійної роботи		
1.1. Вивчення теоретичного лекційного матеріалу	За розкладом занять	1 – 12 (за систематичність і активність роботи)
1.2. Опрацювання за відповідними темами окремих питань з навчальної дисципліни	За розкладом занять	1 – 12 (за рівень виконання)
1.3. Підготовка до практичних (семінарських) занять	За розкладом занять	1 – 12 (за систематичність, активність і рівень виконання роботи)

1	2	3
1.4. Підготовка контрольних робіт	За 10 днів до сесії	1 – 12 (за рівень виконання)
1.5. Підготовка до іспиту	За розкладом	1 – 12 (за рівень виконання)
2. Вибіркові види самостійної роботи		
2.1. Знання та конспект 1 – 3 першоджерел	За 10 днів до сесії	1 – 12
2.2. Написання есе за відповідною тематикою на основі сучасних філософських творів, підготовка наукової статті	За 10 днів до сесії	1 – 12

Перелік питань для поглибленого самостійного опрацювання наведено у табл. 8.

Таблиця 8

Перелік питань для поглибленого самостійного опрацювання

Тема	Питання для самостійного опрацювання	Література
1	2	3
Тема 1. Філософія як універсальний тип знань	1. У чому виявляється світоглядне значення філософії? 2. Які в філософії використовуються основні філософські категорії та що вони позначають? 3. Які існують розділи філософії в структурі філософського знання та які філософські питання і проблеми в них розглядаються? 4. Які виділяються типи світогляду?	[3; 11; 16; 18; 21; 30; 39; 50; 51; 53; 84; 85]
Тема 2. Філософія буття (метафізика й онтологія)	1. Які основні філософські проблеми вирішуються онтологією? Які при цьому використовуються онтологічні категорії? 2. У чому полягає зміст основних концепцій буття? 3. Які сфери буття виділялись в історії філософії і розглядаються сучасною онтологією? 4. Які характеристики простору та часу визнаються онтологією? 5. У чому полягає філософське обґрунтування руху та причинності?	[3; 11; 16; 18; 21; 30; 40; 50; 51; 53; 85]

1	2	3
<p>Тема 3. Природа і сутність людини як філософська проблема (філософська антропологія)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Які існують основні філософські визначення людини? Як в філософії пояснюється природа та сутність людини? 2. Чому особистість є продуктом і творцем соціального середовища? 3. У чому полягає загальне значення німецької філософської антропології в розвитку філософського вчення про людину? 4. У чому полягає сенс життя? Наведіть декілька різних відповідей. 5. У чому полягає значення творчої діяльності, свободи та відповідальності особистості? 	<p>[8 – 12; 21; 23; 29; 30; 108; 110]</p>
<p>Тема 4. Філософія свідомості</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Які властивості свідомості визнаються в філософії і які функції виконує свідомість? 2. Що таке самосвідомість? Які функції виконує самосвідомість? 3. Як у філософії пояснюється ґенеза свідомості? Які фактори сприяють розвитку свідомості? 4. У чому полягає зміст основних філософських концепцій мислення? 5. Які існують концепції свідомості? Яка структура свідомості виділяється в цих концепціях? 6. У чому полягає зміст психоаналітичної концепції свідомості? Які основні рівні свідомості виділяються в психоаналітичній концепції? 	<p>[3; 11; 16; 18; 21; 22; 60; 69; 70; 72; 106]</p>
<p>Тема 5. Пізнання як предмет філософського аналізу (гносеологія та епістемологія)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Які основні філософські проблеми вирішуються гносеологією? 2. У чому полягає сутність пізнавального процесу? Яка структура пізнавального процесу розглядається в гносеології? 3. Які в гносеології виділяються загальні рівні пізнання? У чому полягає особливість підрівнів чуттєвого та раціонального пізнання? 4. Які особливості, рівні та методи наукового пізнання виділяються в гносеології? 5. Як в гносеології вирішується проблема істинності? Які для цього використовуються критерії істинності? Яке значення в пізнанні має практика? 	<p>[3; 11; 16; 18; 21; 22; 24; 40; 41; 59; 64; 66; 81; 84; 98; 109]</p>

1	2	3
Тема 6. Всезагальна теорія розвитку (діалектика)	<ol style="list-style-type: none"> 1. У яких історико-філософських аспектах розглядається діалектика? 2. Які існують закони діалектики? 3. Які філософські категорії вживаються в діалектиці? 4. Які існують альтернативні концепції розвитку? 	[2; 3; 7; 12; 21; 41; 46; 50; 68; 84]
Тема 7. Філософія суспільства	<ol style="list-style-type: none"> 1. Які визначення суспільства використовуються в філософії? Які функції виконує суспільство? 2. Які суспільні відносини і структура суспільства виділяються в філософії? 3. У чому полягає зміст основних історико-філософських концепцій суспільства? 4. Від яких факторів залежить розвиток суспільства? 	[2; 3; 7; 12; 21; 25; 57; 60; 77; 84; 86; 87; 88; 114]
Тема 8. Філософія економіки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Яке місце займає економіка в системі суспільних відносин? 2. Які існують технологічні, фінансові, наукові та соціокультурні засади економіки? 3. У чому полягає філософське тлумачення економічних теорій? 	[2; 3; 7; 12; 21; 25; 57; 60; 77; 84; 86; 87; 88; 114]
Тема 9. Філософія моралі	<ol style="list-style-type: none"> 1. Які філософські категорії використовуються в етиці? 2. У чому полягає зміст основних історико-філософських концепцій моралі? 3. Чи залишаються традиційні етичні проблеми актуальними? 4. У чому універсальна цінність людського життя? 5. Які етичні проблеми розглядаються в сучасній культурі? 6. Чи існують етичні проблеми в економічній діяльності? 	[7; 8; 11; 21; 68; 84; 109]
Тема 10. Філософія релігії	<ol style="list-style-type: none"> 1. Яку роль виконує релігія в формуванні світогляду людини в сучасній культурі? 2. У чому полягають світоглядний та науково-пізнавальний аспекти релігії? 3. Які основні поняття використовуються в філософії релігії? 4. Яке співвідношення між філософією, релігією та наукою існує в сучасності? 5. У чому полягає сутність та які існують умови забезпечення свободи совісті? 	[7; 8; 11; 21; 64; 65; 72; 73; 109; 114]

1	2	3
Тема 11. Філософія культури	1. Які основні визначення і концепції культури використовуються в філософії культури? 2. Які форми культури виділяються в філософії культури? Як вирішується проблема співвідношення національного та загальнолюдського в культурі? 3. Що складає духовну культуру людства? 4. Як в філософії культури пояснюються закономірності існування і розвитку культур?	[2; 3; 7; 12; 21; 25; 46; 60; 77; 84; 109]
Тема 12. Філософія цивілізації	1. Які особливості та протиріччя сучасної світової цивілізації виділяються в філософії? 2. У чому полягає зміст концепції інформаційного суспільства та універсальної концепції сталого розвитку? 3. Які існують в філософії футурологічні концепції? Чи потрібні філософські й соціальні прогнози? Чи можна зменшити небезпеку несприятливих прогнозів? 4. Що потрібно для здійснення переходу від технологічної до антропогенної цивілізації? 5. Як в філософії пояснюються походження та основні типи глобальних проблем? Чи існують способи вирішення глобальних проблем?	[2; 3; 7; 12; 21; 25; 50; 57; 60; 77; 84; 86; 87; 108; 111]

Теми доповідей

Тема 1. Філософія як універсальний тип знань

1. Специфіка та місце філософії у культурі.
2. Філософія як цілісний та систематизований світогляд.
3. Основні функції філософії.
4. Структура філософії як науки.
5. Типи світогляду.
6. Діалог концепцій, думок, поглядів як фактор розвитку сучасної філософії.
7. Передумови виникнення філософії як науки.
8. Філософсько-релігійні ідеї Давньої Індії.
9. Традиції китайської філософії.

10. Міф і логос.

11. Натурфілософія в ранньогрецькій філософії (на прикладі розгляду на вибір: творчості Фалеса, Піфагора, Геракліта, Демокріта, Парменіда, Зенона).

Література: [3; 11; 16; 18; 21; 30; 39; 50; 51; 53; 84; 85].

Тема 2. Філософія буття (метафізика й онтологія)

1. Основні концепції буття.
2. Історико-філософське вчення про світ.
3. Модуси буття: простір і час.
4. Рух і причинність у філософському розумінні світу.

Література: [3; 11; 16; 18; 21; 30; 40; 50; 51; 53; 85].

Тема 3. Природа і сутність людини як філософська проблема (філософська антропологія)

1. Загальні філософські визначення людини. Індивід, індивідуальність, особистість.
2. Філософія про природу та сутність людини. Антропосоціогенез.
3. Визначення сутності людини в німецькій філософській антропології (М. Шелер, А. Гелен, Г. Плеснер).

4. Філософія про сенс життя та безсмертя людини.
5. Передумови творчої діяльності особистості.
6. Свобода та відповідальність особистості.

Література: [8 – 12; 21; 23; 29; 30; 108; 110].

Тема 4. Філософія свідомості

1. Свідомість як духовне життя і найвищий рівень психічної активності людини.

2. Основні концепції свідомості та її структура.
3. Філософські концепції мислення.
4. Філософія про ґенезу та фактори розвитку свідомості.
5. Свідомість і мова.

Література: [3; 11; 16; 18; 21; 22; 60; 69; 70; 72; 106].

Тема 5. Пізнання як предмет філософського аналізу (гносеологія та епістемологія)

1. Основні гносеологічні проблеми.
2. Сутність та структура пізнавального процесу.

3. Чуттєвий та раціональний рівні пізнання. Інтуїція.
4. Наука як фактор суспільного розвитку.
5. Основні рівні та методи наукового пізнання.
6. Поняття істини та критерії істинності.

Література: [3; 11; 16; 18; 21; 22; 24; 40; 41; 59; 64; 66; 81; 84; 98; 109].

Тема 6. Всезагальна теорія розвитку (діалектика)

1. Історико-філософські форми діалектики.
2. Закони, принципи та категорії діалектики.
3. Альтернативні концепції розвитку. Теорія самоорганізації (синергетика).

Література: [2; 3; 7; 12; 21; 41; 46; 50; 68; 84].

Тема 7. Філософія суспільства

1. Визначення та структура суспільства, суспільні відносини.
2. Функції суспільства.
3. Фактори розвитку суспільства.
4. Теоретичні моделі суспільства.

Література: [2; 3; 7; 12; 21; 25; 57; 60; 77; 84; 86; 87; 88; 114].

Тема 8. Філософія економіки

1. Економіка в системі суспільних відносин.
2. Технологічні, фінансові, наукові та соціокультурні засади економіки.
3. Філософське тлумачення економічних теорій.

Література: [2; 3; 7; 12; 21; 25; 57; 60; 77; 84; 86; 87; 88; 114].

Тема 9. Філософія моралі

1. Основні категорії моралі.
2. Історико-філософські концепції моралі.
3. Формування моральності особистості.
4. Сучасні проблеми етики.

Література: [7; 8; 11; 21; 68; 84; 109].

Тема 10. Філософія релігії

1. Основні визначення і структура релігії.
2. Класифікація релігій.

3. Світоглядний та науково-пізнавальний аспекти релігії.
4. Сучасний стан національних та світових релігій.
5. Свобода совісті, свобода віросповідання, толерантність.

Література: [7; 8; 11; 21; 64; 65; 72; 73; 109; 114].

Тема 11. Філософія культури

1. Загальні філософські визначення культури.
2. Основні концепції культури.
3. Форми культури. Національне та загальнолюдське в культурі.
4. Духовна культура (мистецтво, наука, релігія) як форма ціннісної єдності.
5. Філософія культури про історичні типи існування культури (на прикладі на вибір: теорії М. Данилевського, Л. Гумільова, О. Шпенглера, А. Тойнбі, К. Ясперса, П. Сорокіна або ін.).

Література: [2; 3; 7; 12; 21; 25; 46; 60; 77; 84; 109].

Тема 12. Філософія цивілізації

1. Світова цивілізація – нова парадигма розвитку.
2. Особливості та протиріччя сучасної світової цивілізації.
3. Концепція інформаційного суспільства.
4. Універсальна концепція сталого розвитку.
5. Філософія про завдання переходу від технологічної до антропогенної цивілізації.
6. Сутність, походження та основні типи глобальних проблем сучасності.
7. Основні футурологічні концепції.

Література: [2; 3; 7; 12; 21; 25; 50; 57; 60; 77; 84; 86; 87; 108; 111].

Теми есе

Однією з форм самостійної роботи студента є підготовка есе (короткої творчої роботи обсягом 3 – 4 сторінки формату А4). У процесі роботи над есе розвиваються навички творчого мислення, вміння чітко формулювати й аналізувати думки, аргументувати висновки. Написання есе передбачає поглиблену роботу з додатковою літературою.

Есе повинно містити вступ, постановку проблеми та її вирішення, висновки. Тема есе розкривається шляхом порівняння, обґрунтування

різних визначень, уявлень, напрямів та ін. Література, яку було використано для написання есе, наводиться наприкінці окремим списком відповідно до бібліографічних вимог.

1. Світоглядна спрямованість філософського знання.
2. Місце філософії в культурі.
3. Філософія як культура мислення.
4. Сучасні філософські концепції свідомості та мислення.
5. Різноманіття думок та напрямів як фактор розвитку сучасної філософії.
6. Філософія науки.
7. Роздуми про людське буття в екзистенціалізмі.
8. Розуміння та інтерпретація в герменевтиці.
9. Феноменологія про роботу свідомості.
10. "Постмодерні замальовки".
11. Вітчизняна філософія: класика і сучасність.
12. Філософські теорії космізму.
13. Сучасна філософська і наукова методологія.
14. Сучасна філософська та природознавчо-наукова картина світу.
15. Сучасна філософія і наука про духовно-практичне освоєння світу.
16. Значення досягнень науки і техніки в формуванні світогляду людини.
17. Синергетика – теорія самоорганізації.
18. Філософія творчості.
19. Вираження загальнолюдського знання в духовній культурі людства.
20. Феномен релігії в культурі.
21. Етика в сучасній культурі.
22. Філософія мови.
23. Філософські ідеї в сучасній художній літературі.
24. Філософські аспекти сучасного мистецтва.
25. Економіка в системі соціокультурних, наукових, морально-психологічних та релігійних відносин.
26. Діяльна концепція культури.
27. Теорії розвитку культур.
28. Теоретичні моделі суспільства.
29. Наука – фактор розвитку суспільства.

30. Філософія інформаційного суспільства.
31. Інформаційні системи, їх вплив на світогляд людини.
32. Концепція сталого розвитку культури.
33. Світова цивілізація – нова парадигма розвитку.

7. Контрольні запитання для самодіагностики

Перелік питань з навчальної дисципліни "Філософія" для денної форми навчання

1. Філософія як теоретичне ядро світоглядного знання.
2. Специфіка та різноманіття філософського знання.
3. Структура та основні функції філософії.
4. Структура світогляду та його основні історичні типи.
5. Передумови виникнення та становлення філософії як науки.
6. Специфіка філософії Стародавнього Сходу порівняно з західноєвропейською філософією.
7. Загальна характеристика і основні етапи античної філософії.
8. Натурфілософія в ранньогрецькій філософії.
9. Класична антична філософія (Сократ, Платон, Арістотель).
10. Елліністична філософія (стоїцизм, епікуреїзм, скептицизм).
11. Соціально-історичні та духовні умови розвитку філософії Середньовіччя.
12. Патристика як історична форма філософствування. Філософські погляди Августина Аврелія.
13. Схоластика (Фома Аквінський). Номіналізм та реалізм.
14. Антропоцентризм і гуманізм як доміанти філософського мислення доби Відродження.
15. Натурфілософія і соціальна філософія епохи Відродження.
16. Особливості розвитку філософії Нового часу.
17. Емпіризм і раціоналізм як дві методологічні настанови філософії Нового часу (Ф. Бекон, Р. Декарт, Г. Лейбніц).
18. Основні принципи, ідеї та концепції філософії Просвітництва.
19. Німецька класична філософія: загальна характеристика.
20. Гносеологічна концепція і категоричний імператив І. Канта.
21. Система об'єктивного ідеалізму Г. Гегеля.
22. Філософія марксизму (основні поняття, ідеї та етапи його розвитку). Неомарксизм.

23. Особливості української філософської парадигми.
24. Філософська думка найвизначніших представників вітчизняної філософії (Г. Сковорода, П. Юркевич та ін.).
25. Соціокультурні та наукові умови розвитку філософії XIX – XX ст.
26. Основні напрями розвитку сучасної філософії (загальна характеристика).
27. Позитивістська традиція в філософії. Неопозитивізм і аналітична філософія.
28. Екзистенціалізм: зміст та напрями.
29. Герменевтика і феноменологія.
30. Основні онтологічні проблеми і концепції буття.
31. Сфери буття в історії філософії та сучасній онтології.
32. Основні онтологічні філософські категорії. Простір та час як модуси існування світу.
33. Рух і розвиток. Причинність у філософському розумінні світу.
34. Філософська антропологія. Філософія про природу і сутність людини.
35. Антропосоціогенез.
36. Філософські визначення людини. Індивід, індивідуальність, особистість.
37. Передумови розвитку, свобода і відповідальність особистості.
38. Історико-філософські концепції свідомості.
39. Структура свідомості. Свідомість і самосвідомість.
40. Свідомість, мислення і мова.
41. Основні гносеологічні концепції в історії філософії.
42. Агностицизм та його сучасні варіації.
43. Загальні рівні пізнання (чуттєвий, раціональний, ірраціональний).
44. Особливості та підрівні чуттєвого пізнання (відчуття, сприйняття, уявлення).
45. Рівні розуму в пізнанні.
46. Підрівні раціонального пізнання (поняття, судження, умовивід).
47. Структура науки. Критерії науковості.
48. Відмінності класичної і сучасної науки. Особливості, рівні і форми наукового пізнання.
49. Основні концепції істини (кореспондентська, прагматична і конвенціональна), критерії істинності. Пізнання та практика.
50. Основні методи наукового пізнання.

51. Історико-філософські форми діалектики.
52. Закони, принципи та категорії діалектики.
53. Альтернативні концепції розвитку. Синергетика.
54. Основні концепції суспільства в філософії.
55. Суспільні відносини та соціальна структура суспільства.
56. Суспільний прогрес: сутність і критерії.
57. Технологічні, фінансові, наукові та соціокультурні засади економіки.
58. Економіка в системі суспільних відносин.
59. Основні проблеми традиційної та сучасної етики.
60. Етичні проблеми економічної діяльності.
61. Філософія релігії. Світоглядний та науково-пізнавальний аспекти релігії.
62. Критичний та апологетичний підходи у вивченні релігії.
63. Значення релігії в сучасній культурі.
64. Основні філософські визначення і концепції культури.
65. Форми культури. Національне та загальнолюдське в культурі.
66. Філософія про культурно-історичні типи.
67. Духовна культура людства.
68. Інформаційне суспільство.
69. Універсальна концепція сталого розвитку.
70. Основні футурологічні концепції. Завдання переходу від технологічної до антропогенної цивілізації.
71. Сутність, походження та основні типи глобальних проблем сучасності.

Перелік питань з навчальної дисципліни "Філософія" для заочної форми навчання

1. Філософія як теоретичне ядро світоглядного знання.
2. Специфіка та різноманіття філософського знання.
3. Структура та основні функції філософії.
4. Специфіка філософського знання Стародавнього Сходу.
5. Особливості виникнення та розвитку філософії у Стародавній Греції.
6. Натурфілософія в ранньогрецькій філософії.
7. Класична антична філософія (Сократ, Платон, Арістотель).

8. Елліністична філософія.
9. Соціально-історичні та духовні умови розвитку філософії Середньовіччя.
10. Патристика як історична форма філософствування. Філософські погляди Августина Аврелія.
11. Схоластика (Фома Аквінський). Суперечка номіналізму та реалізму.
12. Антропоцентризм і гуманізм як домінанти філософського мислення доби Відродження.
13. Натурфілософія та соціальна філософія епохи Відродження.
14. Особливості розвитку філософії і науки в Новий час.
15. Емпіризм і раціоналізм – основні напрями філософії Нового часу (Ф. Бекон, Р. Декарт, Г. Лейбніц).
16. Основні принципи, ідеї та концепції філософії Просвітництва.
17. Німецька класична філософія: загальна характеристика (гносеологічна концепція І. Канта, філософська система Г. Гегеля).
18. Філософія марксизму про суспільство та його історичний розвиток. Неомарксизм.
19. Особливості та досягнення української філософської думки.
20. Соціокультурні та наукові умови розвитку сучасної філософії.
21. Основні напрями сучасної філософії (загальна характеристика).
22. Основні онтологічні проблеми і концепції буття.
23. Сучасна філософська та природознавчо-наукова картина світу.
24. Простір та час як модуси існування світу.
25. Філософська антропологія. Філософія про природу і сутність людини.
26. Історико-філософські концепції свідомості. Структура свідомості.
27. Свідомість, мислення і мова.
28. Основні гносеологічні концепції в історії філософії.
29. Загальні рівні пізнання (чуттєвий, раціональний, ірраціональний).
30. Особливості та підрівні чуттєвого пізнання (відчуття, сприйняття, уявлення).
31. Підрівні раціонального пізнання (поняття, судження, умовивід).
32. Структура науки. Особливості, рівні і форми наукового пізнання.
33. Основні концепції істини, критерії істинності. Пізнання та практика.
34. Основні методи наукового пізнання.

35. Історико-філософські форми діалектики. Закони, принципи та категорії діалектики.
36. Альтернативні концепції розвитку. Синергетика.
37. Основні концепції суспільства в філософії.
38. Суспільний прогрес: сутність і критерії.
39. Технологічні, фінансові, наукові та соціокультурні засади економіки.
40. Економіка в системі суспільних відносин.
41. Основні проблеми традиційної та сучасної етики.
42. Етичні проблеми економічної діяльності.
43. Філософія релігії. Світоглядний та науково-пізнавальний аспекти релігії.
44. Значення релігії в сучасній культурі.
45. Основні філософські визначення і концепції культури.
46. Форми культури. Національне та загальнолюдське в культурі.
47. Складові духовної культури людства.
48. Інформаційне суспільство.
49. Універсальна концепція сталого розвитку.
50. Сутність, походження та основні типи глобальних проблем сучасності.

8. Індивідуально-консультативна робота

Консультації відіграють значну роль у навчальному процесі з освоєння змісту навчальної дисципліни. Специфіка термінології та історична зумовленість деяких понять та уявлень залишаються незрозумілими без індивідуальних консультацій. Сучасні тенденції в розвитку філософії не повною мірою відображені в навчально-методичній літературі і потребують уточнення.

Формами консультативної роботи є:

консультації щодо роботи з основною та додатковою літературами;
консультації щодо засвоєння теоретичного та практичного матеріалу, організації самостійної роботи;

консультації з підготовки доповідей, есе, наукових статей або інших творчих робіт;

консультації з підготовки до модульних контрольних робіт та іспиту.

Індивідуальні або групові консультації студентів здійснюються відповідно до графіка індивідуально-консультативної роботи.

9. Методики активізації процесу навчання

Відповідно до реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі передбачається використання активних та інтерактивних форм проведення занять (розбір конкретних ситуацій та ін.) у комбінації з позааудиторною роботою (відвідування театральних постановок, тематичних лекцій в музеях, тематичних виставок тощо) з метою формування і розвитку особистісних якостей у студентів.

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчального процесу передбачено застосування таких методик: проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах, презентації, банки візуального супроводження, семінари-дискусії, кейс-метод, мозкові атаки (розподіл цих методик активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни представлено в табл. 9). Використання зазначених навчальних технологій впливає на посилення здатності студентів до самостійності (формування власної точки зору з окремого питання чи проблеми) та групової роботи (здатність до соціальної інтеграції та до компромісу в прийнятті колективних рішень і при вирішенні конфліктів).

Таблиця 9

Використання методик активізації процесу навчання

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Філософія як універсальний тип знань	Міні-лекція з питання "Світоглядне значення філософії". Семінар-дискусія з питання "Різноманітність філософських питань, уявлень і напрямів". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 2. Філософія буття (метафізика й онтологія)	Проблемна лекція. Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 3. Природа і сутність людини як філософська проблема (філософська антропологія)	Міні-лекція. Мозкова атака. Банки візуального супроводження. Демонстрація науково-популярного фільму "Картина розповідь тисячу історій"
Тема 4. Філософія свідомості	Міні-лекція. Кейс-метод. Мозкова атака
Тема 5. Пізнання як предмет філософського аналізу (гносеологія та епістемологія)	Проблемна лекція. Кейс-метод

1	2
Тема 6. Всезагальна теорія розвитку (діалектика)	Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 7. Філософія суспільства	Міні-лекція
Тема 8. Філософія економіки	Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 9. Філософія моралі	Проблемна лекція. Кейс-метод
Тема 10. Філософія релігії	Кейс-метод. Банки візуального супроводження
Тема 11. Філософія культури	Проблемна лекція. Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 12. Філософія цивілізації	Проблемна лекція. Кейс-метод. Мозкова атака

Проблемна лекція – спрямована на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань відповідної лекції обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, який не знайшов відображення у підручниках, виділяються головні висновки з питань, що розглядаються. При викладанні лекційного матеріалу студентам пропонуються питання для самостійного розмірковування. Відповіді на запитання дає лектор, але система питань спонукає студентів сконцентруватися і шукати їх вирішення. При викладанні лекційного матеріалу слід уникати прямої відповіді на поставлені запитання, а висвітлювати лекційний матеріал таким чином, щоб отриману інформацію студенти могли використовувати при розв'язанні проблеми.

Міні-лекція – передбачає виклад навчального матеріалу за короткий проміжок часу і характеризується значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження. На початку проведення міні-лекції увага студентів акцентується на необхідності представити викладений лекційний матеріал у структурно-логічному вигляді. На розгляд виносяться питання, які відображено у плані лекції, але викладаються вони стисло. Міні-лекція сприяє підвищенню активності та уваги студентів у сприйнятті матеріалу, зосереджує студентів на використанні системного підходу при відтворенні отриманої на лекції інформації.

Проведення проблемних лекцій та міні-лекцій доцільно поєднувати з **роботою в малих групах**. Робота в малих групах дозволяє

структурувати семінарські заняття за формою та змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі семінару, забезпечує формування досвіду соціального спілкування. Результати роботи цих груп потрібно **презентувати** і обговорювати. При презентаціях учасники груп представляють перед аудиторією результати своєї роботи.

Банки візуального супроводження активізують навчально-пізнавальну діяльність, творче сприйняття змісту навчальної дисципліни завдяки наочності.

Семінар-дискусія – передбачає обмін думками і поглядами учасників стосовно теми, а також розвиває мислення, допомагає формувати погляди і переконання, виробляє вміння формулювати думки і висловлювати їх, вчить оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Мозкова атака – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити велику кількість ідей за обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій у процесі вивчення навчального матеріалу) дозволяє наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності.

10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Рівень сформованості у студентів особистісних якостей та загальнокультурних (універсальних) компетентностей (загальнонаукових і соціально-особистісних) визначається **системою оцінки знань** з навчальної дисципліни. Формами контролю і оцінювання щодо встановлення рівня опанування студентом відповідних компетентностей є:

вирішення теоретичних і практичних або тестових модульних завдань;

письмове виконання комплексного екзаменаційного завдання.

Оцінка якості засвоєння студентами системи знань з навчальної дисципліни включає:

поточний контроль успішності;

підсумковий контроль успішності.

Поточний контроль успішності включає оцінки за засвоєння теоретичного лекційного матеріалу, за роботу на семінарських заняттях,

за підготовлені доповіді, за різні види самостійної роботи (есе та ін.), за виконання завдань модульної контрольної роботи.

Система поточного контролю і оцінювання знань студентів денної і заочної форм навчання наведені в табл. 10, 11 відповідно.

Таблиця 10

**Система поточного контролю і оцінювання знань студентів
(денна форма навчання)**

№ п/п	Види контролю		Діапазон оцінки		
	Теоретичний модуль	Практичний модуль	Теоретичний модуль	Практичний модуль	Підсумкова оцінка (середньо-арифметичне від 4 та 5)
1. Обов'язкові					
1.1	За систематичність і активність роботи в аудиторії		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
1.2	За виконання завдань для самостійного опрацювання		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
1.3	За виконання модульних контрольних завдань		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
2. Вибіркові					
2.1	Знання та конспект 1 – 3 першоджерел		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
2.2	Участь у роботі наукового гуртка		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
2.3	Написання есе за відповідною тематикою на основі сучасних філософських творів, підготовка наукової статті		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
2.4	Участь у конференціях, круглих столах, конкурсах, в університетському (або всеукраїнському) етапі предметних олімпіад		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
2.5	Участь в культурних заходах (відвідування театральних постановок, тематичних лекцій та ін.) з навчальної дисципліни		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
Підсумкова оцінка поточного модульного контролю (середньоарифметичне підсумкових оцінок за пп 1.1 – 1.3 та 2.1 – 2.4)			1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів

**Система поточного контролю і оцінювання знань студентів
(заочна форма навчання)**

№ п/п	Види контролю		Діапазон оцінки		
	Теоретичний модуль	Практичний модуль	Теоретичний модуль	Практичний модуль	Підсумкова оцінка (середньо- арифметичне від 4 та 5)
1. Обов'язкові					
1.1	За систематичність і активність роботи в аудиторії		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
1.2	За виконання завдань для самостійного опрацювання		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
1.3	За виконання контрольних завдань		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
2. Вибіркові					
2.1	Знання та конспект 1 – 3 першоджерел		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
1	2		3	4	5
2.2	Написання есе за відповідною тематикою на основі сучасних філософських творів, підготовка наукової статті		1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів
Підсумкова оцінка поточного контролю (середньоарифметичне підсумкових оцінок за кожним з видів контролю)			1 – 12 балів	1 – 12 балів	1 – 12 балів

Проведення **підсумкового контролю** успішності з навчальної дисципліни здійснюється у формі іспиту. Умовою допуску до іспиту є позитивна середньоарифметична оцінка з поточного контролю знань.

Проведення поточного і підсумкового контролю успішності відбувається відповідно до положення ХНЕУ "Про порядок оцінювання знань студентів в умовах впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу".

Зразок екзаменаційного завдання

Харківський національний економічний університет
Навчальна дисципліна "Філософія"

Екзаменаційний білет № 12

Завдання 1. Дайте визначення поняттям: **екзистенціалізм, прагматизм, феноменологія.**

Завдання 2. За кожним видатним філософом вкажіть відповідний період в історії філософії, напрям філософії та основну тему філософських досліджень:

- 1) Квінт Тертулліан;
- 2) Парменід;
- 3) П. Фейєрабенд;
- 4) Сенека;
- 5) М. Фічіно;
- 6) А. Шопенгауер;
- 7) Ф. Прокопович;
- 8) Г. Гегель;
- 9) Сартр Ж. П.;
- 10) Е. Гуссерль.

Завдання 3. Відобразіть у вигляді таблиці порівняльну характеристику філософських уявлень Р. Декарта та Г. Лейбніца.

Завдання 4. Укажіть, кому належить цей вислів: "Ідея на відміну від поняття і в значенні самостійному вживається взагалі там, де думка підноситься над механічною стороною предмета і прозріває в його розумну та одиничну сутність". Яке значення для філософії мало таке розуміння філософської ідеї?

Завдання 5. Які світоглядні установки філософії епохи Відродження обумовили розвиток новоєвропейської філософії? Обґрунтуйте свою відповідь.

Затверджено на засіданні кафедри філософії і політології
протокол № _____ від . . р.

Критерії оцінювання екзаменаційних робіт з навчальної дисципліни

Відповідно до компетентнісного підходу екзаменаційні білети мають три рівні:

- 1) стереотипний (1 та 2 питання);
- 2) ситуативний (3 та 4 питання);
- 3) евристичний (5 питання).

Відповіді на два перших питання стереотипного рівня дають можливість виявити, як були засвоєні основні підходи до вивчення суті, змісту та характеру філософського знання; особливості філософських шкіл; спеціальна термінологія.

Відповіді на два інших питання ситуативного рівня демонструють вміння користуватися категоріальним апаратом філософії, вільно орієнтуватися в історико-філософських епохах та течіях, іменах, датах.

Відповідь на питання евристичного рівня має виявити уміння творчо опрацювати засвоєний матеріал, а також застосовувати його в професійній діяльності.

Кожний рівень питань оцінюється за наведеною шкалою окремо, а загальна оцінка підраховується як зважена сума оцінок за кожне питання. Кількісний показник (бал) встановлюється залежно від ступеня виконання завдання.

Стереотипний рівень (до 3 балів):

Ступінь виконання	Бал
Визначення терміна дано у повному обсязі (якщо це течія чи напрям, то вказані представники). Завдання 2 не містить помилок	3,0
Визначення терміна дано у повному обсязі (якщо це течія чи напрям, то вказані представники). Завдання 2 містить 10 % – 20 % помилок	2,5
Визначення терміна дано не у повному обсязі. Завдання 2 містить 20 % – 40 % помилок	2,0
Визначення терміна дано не у повному обсязі. Завдання 2 містить 40 % – 50% помилок	1,5
Відсутнє визначення терміна. Завдання 2 містить до 50 % помилок	1,0
Визначення терміна дано не у повному обсязі. Завдання 2 містить більше 50 % помилок	0,5
Відсутнє визначення терміна Завдання 2 містить більше 50 % помилок	0

Ситуативний рівень (до 4 балів):

Ступінь виконання	Бал
Завдання 3 і 4 виконані, помилки відсутні	4,0
Завдання 3 і 4 виконані, але є незначні помилки (до 20 %)	3,5
Завдання 3 і 4 виконані, але є помилки (від 20 % до 50 %)	3,0 – 2,0
Завдання 3 і 4 виконані, але є помилки (більше 50 %)	1,5 – 0,5
Завдання 3 і 4 не виконані	0

Евристичний рівень (до 5 балів):

Ступінь виконання	Бал
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. Містить засвоєний теоретичний матеріал	5,0
Відповідь аргументована, але не виявляє достатньої самостійності мислення. При оперуванні теоретичним матеріалом допущено незначні помилки	4,5
Відповідь в цілому правильна, але бракує аргументованих висновків, допущені певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків, тощо	4,0
Присутнє лише часткове висвітлення змісту питання; виявлені певні труднощі при оперуванні теоретичним матеріалом	3,5 – 3,0
При відповіді на питання допущені суттєві помилки, які впливають на зміст	2,5 – 1,5
Питання не розкрито. Викладенні знання мають фрагментарний характер	1,0 – 0,5
Завдання не виконано	0

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни враховує оцінки з кожного виду контролю (поточний контроль успішності та підсумковий контроль успішності) та розраховується за формулою:

$$ПО = \frac{ПК + ПК_1}{2},$$

де ПО – підсумкова оцінка;

ПК – середньоарифметична оцінка за поточний контроль;

ПК₁ – оцінка за підсумковий контроль (іспит).

Для отримання остаточної оцінки, отриманий результат округлюється до найближчого цілого.

Відповідно до положення про бально-рейтингову систему застосовується 12-бальна система оцінювання (табл. 12), яка згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів університету в систему оцінювання за шкалою ECTS (Європейської системи залікових кредитів) конвертується в оцінку за шкалою ECTS.

Таблиця 12

Критерії оцінювання

Оцінка навчальних досягнень студентів		Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
за національною шкалою	за шкалою ECTS		
1	2	3	4
відмінно	відмінне виконання (A)	12	студент виявляє системне знання навчального матеріалу з дисципліни, глибоке знання спеціальної літератури, розуміння місця навчальної дисципліни в сучасній системі знань, що дозволяє йому творчо розкривати питання з дисципліни
		11	ґрунтовне знання навчального матеріалу дозволяє студенту аргументовано, самостійно і творчо розкривати питання з дисципліни, відповідь студента доповнюється знанням спеціальної рекомендованої літератури з дисципліни
	вище середнього рівня (B)	10	студент знає матеріал з навчальної дисципліни в повному обсязі, здатен робити самостійні висновки
добре	взагалі робота правильна, але з певною кількістю помилок (C)	9	студент володіє основним навчальним матеріалом з дисципліни, його відповідь логічна та послідовна, студент усвідомлено наводить приклади та доповнення до питань, які розкриває
		8	студент виявляє знання основного навчального матеріалу з дисципліни, демонструє здібності порівняння окремих питань курсу, у відповіді можливі незначні помилки
		7	студент демонструє знання основної частини навчального матеріалу, у відповіді присутні на елементарному рівні аналіз, порівняння та узагальнення матеріалу, незначні помилки

1	2	3	4
задовільно	непогано, але зі значною кількістю недоліків (D)	6	студент знає основні частини навчального матеріалу з дисципліни, визначає основні поняття, аналіз теми та самостійність у відповіді відсутні
	виконання задовольняє мінімальні критерії (E)	5	студент відтворює знання основних частин навчального матеріалу з дисципліни, з помилками визначає основні поняття з дисципліни
		4	студенту відомі деякі фрагменти навчального матеріалу з дисципліни
незадовільно	потрібне повторне перескладання (FX)	3	студент демонструє елементарні знання з дисципліни, але допускає безліч грубих помилок
	повторне вивчення дисципліни (F)	2	студент не має елементарних знань з навчальної дисципліни, але спроможний сформулювати найпростішу думку
		1	студент не має елементарних знань з навчальної дисципліни

11. Рекомендована література

11.1. Основна

1. Алексеев П. В. Философия : учебник / Алексеев П. В., Панин А. В. – 3-е изд., перераб. – М. : ТК Велби, Проспект, 2005. – 608 с.
2. Андрущенко В. Вступ до філософії. Великі філософи : навч. посібн. / В. Андрущенко. – Х. : ТОВ "РИФ", 2005. – 512 с.
3. Бичко І. Філософія. Курс лекцій : навч. посібн. / І. Бичко, В. Табачковський. – К. : Либідь, 1993. – 576 с.
4. Валуйський О. О. Практикум з філософії / О. О. Валуйський. – К. : ВЦ Київ. нац. торг. – екон. ун-т, 2003. – 243 с.
5. Горський В. С. Історія української філософії / В. С. Горський. – К. : Наукова думка, 1996. – 286 с.
6. Горц А. Нематериальное. Знание, стоимость и капитал / А. Горц ; пер. с нем. и фр. М. М. Сокольской. – М. : Изд. Высшей школы экономики, 2010. – 208 с.

7. Губерський Л. В. Філософія : навч. посібн. / Губерський Л. В. – 3-тє вид., стер. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко ; за ред. І. Ф. Надольного. – К. : Вікар, 2003. – 457 с.
8. Гуревич П. С. Основы философии / П. С. Гуревич. – М. : Гардарики, 2000. – 438 с.
9. Данильян О. Г. Философия : учебник / Данильян О. Г., Тараненко В. М. – М. : Изд. Эксмо, 2005. – 512 с.
10. Зотов А. Ф. Философия : учебник / Зотов А. Ф. ; под ред. А. Ф. Зотова, В. В. Миронова, А. В. Разина. – 6-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 2005. – 480 с.
11. Ільїн В. В. Філософія : підручник у 2 ч. / В. В. Ільїн, Ю. І. Кулагін. – Ч. I. Історія розвитку філософської думки. – К. : Альтерпрес, 2002. – 464 с.; – Ч. II. Актуальні проблеми сучасності. – К. : Альтерпрес, 2002. – 480 с.
12. Канке В. А. Философия / В. А. Канке. – М. : Логос, 2002. – 344 с.
13. Кислюк К. В. Философия. Практикум (тексты, творческие задачи, логические упражнения, тесты, словари) : учебн.-метод. пособ. / К. В. Кислюк, О. Н. Кузь, И. В. Тарасенко и др. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2007. – 392 с.
14. Кузнецов В. Г. Философия : учебник / В. Г. Кузнецов, И. Д. Кузнецова, В. В. Миронов. – М. : ИНФРА-М. – 528 с.
15. Миронов В. В. Философия : учебник для вузов / под общ. ред. В. В. Миронова. – М. : Норма, 2005. – 928 с.
16. Петрушенко В. Л. Філософія : навч. посібн. / В. Л. Петрушенко. – К. : Каравела ; Львів : Новий світ-2000, 2002. – 539 с.
17. Подольська Є. А. Філософія : підручник / Подольська Є. А. – К. : Фірма "Інкос", Центр навчальної літератури, 2006. – 704 с.
18. Філософія / Є. М. Причепій, А. М. Черній, В. Д. Гвоздецький та ін. – К. : Видавничий центр "Академія", 2001. – 576 с.
19. Радугин А. А. Философия / А. А. Радугин. – М. : Центр, 2001. – 272 с.
20. Харин Ф. А. Философия : учебник для студентов вузов / под общ. ред. Ю. А. Харина. – Мн. : ТетраСистемс, 2006. – 448 с.
21. Чешко В. Ф. Філософія. Релігієзнавство. Логіка (теоретичний курс) : навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів / під ред. Чешко В. Ф. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2008. – 560 с.

11.2. Додаткова

22. Аблеев С. Р. Философия в схемах и таблицах : учебн. пособ. для вузов / Аблеев С. Р. – М. : Высшая школа, 2004. – 207 с.

23. Аврелий Августин. Исповедь / Августин Аврелий. – М. : Канон+; ОИ "Реабилитация", 2000. – 463 с.

24. Аналитическая философия: становление и развитие (антология) / пер. с англ., нем. – М. : Прогресс-Традиция, 1998. – 528 с.

25. Андрущенко В. П. Філософія політики : підручник / В. П. Андрущенко. – К. : Знання України, 2003. – 400 с.

26. Аристотель. Метафизика. Кн. первая (гл. I–IV) // Сочинения: в 4-х т. / Аристотель. – Т. 1. – М. : Мысль, 1975. – 550 с.

27. Асмус В. Ф. Античная философия / В. Ф. Асмус. – 3-е изд. – М. : Высшая школа, 2003. – 400 с.

28. Баткин Л. М. Итальянское Возрождение в поисках индивидуальности / Л. М. Баткин. – М. : Наука, 1989. – 270 с.

29. Бердяев Н. А. О человеке, его свободе и духовности / Н. А. Бердяев. – М. : Моск. психолого-социал. ин-т: флинта, 1999. – 311 с.

30. Бердяев Н. А. Смысл творчества / Н. А. Бердяев. – Х. : Фолио ; М. : АСТ, 2002. – 679 с.

31. Бесс Ж.-М. Философия: краткий курс / Бесс Ж.-М, Буассьер А. ; пер. с франц. В. Степанцева. – М. : АСТ: Астрель, 2005. – 156 [4] с. : ил.

32. Блинников Л. В. Великие философы : словарь-справочник / Л. В. Блинников. – М. : Логос, 1997. – 430 с.

33. Великие мыслители о великих вопросах: Современ. запад. философия : сборник / под ред. Р. А. Варгезе. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2000. – 399 с.

34. Вернан Ж.-П. Происхождение древнегреческой мысли / Ж.-П. Вернан. – М. : Прогресс, 1988. – 223 с.

35. Всемирная философия. XX век / авт.-сост. А. П. Андриевский. – Мн. : Харвест, 2004. – 832 с.

36. Всемирная энциклопедия: Философия XX век / глав. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов. – Мн. : Харвест, Совр. лит., 2002. – 976 с.

37. Гадамер Г. Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики / Г. Г. Гадамер. – М. : Прогресс, 1988. – 700 с.

38. Гадамер Г. Г. Миф и разум // Актуальность прекрасного / Г. Г. Гадамер. – М. : Искусство, 1991. – С. 92–99.

39. Гайденок П. П. История греческой философии в ее связи с наукой : учебн. пособ. для вузов / П. П. Гайденок. – М. : Унив. кн.: ПЕР СЭ, 2000. – 318 с.
40. Гайденок П. П. Научная рациональность и философский разум / П. П. Гайденок. – М. : Прогресс–Традиция, 2003. – 527 с.
41. Гегель Г. Наука логики / Г. Гегель. – М. : Мысль, 1999. – 1072 с.
42. Гиренок Ф. И. Русские космисты / Ф. И. Гиренок. – М. : Знание, 1990. – 62 с.
43. Горелов А. А. Концепции современного естествознания / А. А. Горелов. – М. : Астрель: АСТ, 2003. – 382 с.
44. Горфункель А. Х. Философия эпохи Возрождения / А. Х. Горфункель. – М. : Высшая школа, 1980. – 368 с.
45. Грушевицкая Т. Г. Концепции современного естествознания : учебн. пособ. для вузов / Т. Г. Грушевицкая, А. П. Садохин. – М. : ЮНИТИ, 2003. – 670 с.
46. Гулыга А. В. Немецкая классическая философия / А. В. Гулыга. – М. : Мысль, 1986. – 354 с.
47. Гуревич А. Я. Словарь средневековой культуры / под общ. ред. А. Я. Гуревич. – М. : РОССПЭН, 2003. – 631 с.
48. Данилевский Н. Я. Россия и Европа: Взгляд на культур. и полит. отношения славян. мира к герм.-роман. / Н. Я. Данилевский. – М. : Известия, 2003. – 606 с.
49. Декарт Р. Метафізичні розмисли / Р. Декарт. – К. : Юніверс, 2000. – 300 с.
50. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямувати свій розум і відшукувати істину в науках / Р. Декарт. – К. : Тандем, 2001. – 104 с.
51. Делез Ж. Что такое философия? / Ж. Делез, Ф. Гваттари ; [пер с франц. – М. : Институт экспериментальной социологии. – СПб. : Алетейя, 1998. – 228 с.
52. История философии: Запад – Россия – Восток : учебник для вузов: В 4 кн. / под ред. Н. В. Мотрошиловой, А. М. Реткевича. – 2-е изд. – Кн. 4: Философия XX в. / В. И. Вдовина, А. Ф. Грязнов, А. К. Гусейнов и др. – М. : Греко-лат. каб. Ю. А. Шичалина, 2000. – 446 с.
53. Ільїн В. В. Людина і світ / В. В. Ільїн, Ю. І. Кулагін. – К. : КНТЕУ, 2003. – 302 с.
54. Історія української філософії: Хрестоматія / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; упор. М. Кашуба. – Львів : ЛНУ, 2004. – 354 с.

55. Історія філософії України: Хрестоматія : навч. посібн. для студентів вищ. навч. закладів / упор. М. Ф. Тарасенко та ін. – К. : Либідь, 1993. – 559 с.
56. Канке В. А. Концепции современного естествознания : учебн. для вузов / В. А. Канке. – 2-е изд., испр. – М. : Логос, 2003. – 367 с.
57. Канке В. А. Философия экономической науки : учебн. пособ. / В. А. Канке. – М. : ИНФРА-М, 2009. — 384 с.
58. Кант І. Критика чистого розуму / І. Кант. – Сімферополь : Реноме, 1998. – 528 с.
59. Кессиди Ф. Х. От мифа к логосу / Ф. Х. Кессиди. – М. : Мысль, 1972. – 312 с.
60. Кимлика У. Современная политическая философия: введение / Кимлика У. ; пер. с англ. С. Моисеева. – М. : Изд. Высшей школы экономики, 2010. — 592 с.
61. Коплстон Ф. Ч. История средневековой философии / Ф. Ч. Коплстон. – М. : Энигма, 1997. – 502 с.
62. Кузанский Н. Сочинения. В 2 т. / Н. Кузанский. – Т. 1. – М. : Мысль, 1979. – 488 с.; Т. 2. – М. : Мысль, 1980. – 471 с.
63. Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун. – К. : Порт-Рояль, 2001. – 227 с.
64. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового запада / Ж. Ле Гофф. – М. : Прогресс, 1992. – 374 с.
65. Леви-Строс К. Путь масок / К. Леви-Строс. – М. : Республика, 2000. – 400 с.
66. Лекторский В. А. Эпистемология классическая и неклассическая / В. А. Лекторский. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 256 с.
67. Лосев А. Ф. Платон – Аристотель / А. Ф. Лосев, А. А. Тахо-Годи. – 2-е изд. испр. и доп. – М. : Мол. гвардия, 2000. – 392 с.
68. Лосев А. Ф. Философия, мифология, культура / А. Ф. Лосев. – М. : Политиздат, 1990. – 655 с.
69. Лукьянов А. Е. Становление философии на Востоке / А. Е. Лукьянов. – М. : Изд. Ун-та дружбы народов, 1989. – 188 с.
70. Мамардашвили М. К. Как я понимаю философию / М. К. Мамардашвили. – М. : Изд. Группа "Прогресс": Культура, 1992. – 414 с.
71. Мамардашвили М. К. Лекции по античной философии / М. К. Мамардашвили. – М. : Аграф, 2002. – 309 с.
72. Мень А. Дионис, Логос, Судьба. В VI т. / А. Мень. – Т IV. – М. : Типография Центра "Путь, Истина и жизнь", 2002. – 396 с.

73. Мень А. У врат молчания. В VI т. / А. Мень. – Т III. – М. : Типография Центра "Путь, Истина и жизнь", 2002. – 332 с.
74. Ницше Ф. Так говорил Заратустра / Ф. Ницше. – СПб. : Азбука-классик, 2005. – 336 с.
75. Новая философская энциклопедия. В 4-х т. / Руководители проекта В. С. Степин, Г. Ю. Семигин. – Т. 1. – М. : Мысль, 2000. – 722 с. ; Т. 2. – М. : Мысль, 2001. – 636 с. ; Т. 3. – М. : Мысль, 2001. – 694 с. ; Т. 4. – М. : Мысль, 2001. – 606 с.
76. Новейший философский словарь / сост. и гл. науч. ред. А. А. Грицанов. – 3-е изд., испр. – Мн. : Кн. Дом, 2003. – 1279 с.
77. Ноосферология: наука, образование, практика / Тавр. нац. ун-т им. В. И. Вернадского ; [под общ. ред. О. А. Габриелян]. – Симферополь : Феникс, 2008. – 464 с.
78. Основи філософських знань: Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство : підручник / під ред. М. І. Горлач, Г. Т. Головченко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 1028 с
79. Основы философии в вопросах и ответах : учебн. пособ. для вузов / И. В. Ватин, В. Ю. Верещагин, Ю. Г. Волков и др. – 2-е изд., перераб. и доп. – Ростов н/Д. : Феникс, 2002. – 604 с.
80. Паскаль Б. Мысли / Б. Паскаль. – М. : ЭКСМО-Пресс: ЭКСМО-МАРКЕТ, 2000. – 367 с.
81. Поппер К. Логика и рост научного познания / К. Поппер. – М. : Прогресс, 1983. – 606 с.
82. Рассел Б. Історія західної філософії / Б. Рассел ; пер. з англ. – К. : Основи, 1995. – 760 с.
83. Рассел Б. Человеческое познание: его сфера и границы / Б. Рассел ; пер. с англ. – М. : Терра – Книжный клуб ; Республика, 2000. – 464 с.
84. Реале Дж. Западная философия от истоков до наших дней. В 4-х т. Новое время / Дж. Реале, Д. Антисери. – СПб. : Петрополис, 1996.
85. Рузавин Г. И. Концепции современного естествознания : курс лекций / Г. И. Рузавин. – М. : Проект, 2002. – 333 с.
86. Русский космизм: Антология филос. мысли: сб. ст. / [сост. С. Г. Семеновой, А. Г. Гачевой]. – М. : Педагогика-Пресс, 1993. – 365 с.
87. Сартр Ж. П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов / Ж. П. Сартр. – М. : Политиздат, 1989. – 398 с.
88. Сковорода Г. С. Сочинения / Г. С. Сковорода. – Мн. : Современный литератор, 1999. – 704 с.

89. Смольков О. А. Філософія : навч. посібн. / Смольков О. А. – Львів : Магнолія Плюс ; видавець СПД ФО "В. М. Піча", 2005. – 460 с.
90. Современная западная философия : словарь / сост. и отв. ред. В. С. Малахов, В. П. Филатов. – М. : Тон: Острожье, 1998. – 544 с.
91. Современная западная философия : словарь и хрестоматия / Л. В. Жаров, Э. В. Золотухина, В. П. Кохановский и др. – Ростов н/Д. : Феникс, 1995. – 512 с.
92. Соколов В. В. Европейская философия XV-XVII веков / В. В. Соколов. – М. : Высшая школа, 2003. – 428 с.
93. Соколов В. В. От философии античности к философии нового времени: Субъект-объект. Парадигма / В. В. Соколов. – М. : Едиториал УРСС, 2000. – 335 с.
94. Соколов В. В. Средневековая философия / В. В. Соколов. – М. : Едиториал УРСС, 2001. – 350 с.
95. Тойнбі А. Дослідження історії / А. Тойнбі ; пер. з англ. Т. 1. – К. : Основи, 1995. – 614 с.
96. Тоффлер Е. Третя хвиля / Е. Тоффлер. – К. : Вид. дім "Всесвіт", 2000. – 480 с.
97. Философия для аспирантов / Кохановский В. П., Золотухина Е. В., Лешкевич Т. Г. и др. – Ростов на/Д. : Феникс, 2003. – 488 с.
98. Философия науки. Общий курс : учебн. пособ. / С. А. Лебедев (рук. авт. коллектива), А. Н. Авдулов, В. Г. Борзенков и др. ; под ред. С. А. Лебедев. – М. : Академический Проект: Трикста, 2004. – 735 с.
99. Философский словарь / авт. – сост. И. В. Андрущенко и др. – К. : А.С.К., 2006. – 1053 с.
100. Философский энциклопедический словарь / [ред.-сост.: Е. Ф. Губский и др.]. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 575 с.
101. Філософська думка в Україні : бібліогр. словн. / [В. С. Горський, М. Л. Ткачук, В. М. Нічик та ін. ; ред.-упорядн. М. Л. Ткачук]. – К. : Пульсари, 2002. – 243 с.
102. Філософський енциклопедичний словник / Нац. акад. наук України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; [редкол. В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
103. Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность (Лекции и интервью) / Ю. Хабермас. – М. : Наука, 1992. – 176 с.
104. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер. – М. : Республика, 1997. – 448 с.

105. Хижняк З. И. Киево-Могилянская академия / З. И. Хижняк. – К. : Высшая школа ; узд. при КГУ, 1988. – 264 с.
106. Хрестоматия по учебной дисциплине "Философия" для студ. всех спец. всех форм обучения / сост. Ю. И. Потоцкая, И. В. Тарасенко, В. А. Черненко. – Х. : Изд. ХНЭУ, 2005. – 256 с.
107. Чанышев А. Н. Философия Древнего мира : учебн. для студентов вузов / А. Н. Чанышев. – М. : Высшая школа, 2003. – 703 с.
108. Чешко В. Ф. High Nume (Биовласть и биополитика в обществе риска) / В. Ф. Чешко, В. И. Глазко. – М. : РГАУ-МСХА, 2009. – 319 с.
109. Чешко В. Ф. Наука, этика, политика: социокультурные аспекты современной генетики / В. Ф. Чешко, В. Л. Кулиниченко ; Укр. асоц. по биоэтике. – К. : ПАРАПАН, 2004. – 227 с.
110. Шелер М. Положение человека в Космосе / Шелер М. // Проблема человека в западной философии. – М. : Прогресс, 1988. – С. 31–95.
111. Шпенглер О. Закат Европы / О. Шпенглер. – М. : Айрис-пресс, 2003. – 528 с.
112. Щедровицкий Г. П. Философия. Наука. Методология / Г. П. Щедровицкий. – М. : Шк. культур. политики, 1997. – 641 с.
113. Юркевич П. Д. Серце та його значення у духовному житті людини, згідно з ученням слова Божого / П. Д. Юркевич. – Вибране. – К. : "Абрис", 1993. – 416 с.
114. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М. : Республика, 1994. – 528 с.

11.3. Ресурси мережі Інтернет

115. Бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.
116. Інститут філософії ім. Г. Сковороди [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.filosof.com.ua>.
117. Найвидатніші філософи світу та України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html>.
118. Справочные материалы, учебники, хрестоматии, энциклопедии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.philosophy.ru/edu/ref/ref.html>.
119. Тексты Философия XX – XXI вв. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.oba.wallst.ru/library/tema/sc/filos/for/xx_age.htm.
120. Философия без границ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://platonanet.org.ua>.

Зміст

Вступ	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів у галузі філософії	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни	9
3. Зміст навчальної дисципліни за модулем та темами	10
4. Плани лекцій	14
5. Плани семінарських занять	16
6. Самостійна робота студентів	19
7. Контрольні запитання для самодіагностики	29
8. Індивідуально-консультативна робота	33
9. Методики активізації процесу навчання	34
10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	36
11. Рекомендована література	43
11.1. Основна	43
11.2. Додаткова	45
11.3. Ресурси мережі Інтернет	50

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ФІЛОСОФІЯ"
для студентів галузі знань
0306 "Менеджмент і адміністрування"
всіх форм навчання**

Укладачі: **Кузь Олег Миколайович**
Чешко Валентин Федорович
Жеребятнікова Ірина Володимирівна та ін.

Відповідальний за випуск **Кузь О. М.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Мартовицька-Максимова В. А.**

План 2013 р. Поз. № 191.

Підп. до друку   Формат 60 x 90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.
Ум.-друк. арк. 3,25. Обл.-вид. арк. 4,06. Тираж   прим. Зам. №

Видавець і виготівник — видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

---

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*